

פרשת השבוע על פי אור החיים הקדוש

פרשת ואתחנן

לע"נ הורי ר' אליהו בן שבע ז"ל

1 אתה החלות וגו'. תיבת החילות פירושו רבותינו ז"ל בספנו בשלשה רוכים, לשון התחלה, ולשון תפלה, על דרך אומרו (מלאכי א ט) חלו נא פני אל, ולשון התרה, 5 וז"ל ספרי אתה החילות אתה התרת לי נדרי בשעה שאמרת לי (שמות ג י) הוצא את עמי בני ישראל וגו' ואמרת לפניך איני יכול שכבר נשבעתי ליתרו וכו'. דבר אחר אתה פתחת לי פתח להתפלל שאמרת לי הרף ממני וכי תפוס הייתי כך וכו', וכפי זה 10 מפרש החילות לשון תפלה. דבר אחר התחלת לפתוח פתח לעבדך בשעה שנכנסתי לנחלות בני גד ובני ראובן, (ספרי פרשת פנחס, במדבר כו יב), עד כאן:

9 עור נתכוון לדייק ארבע תנאים הצריכין לקבלת תפלה. אחד שיתפלל כעני הדופק על הפתח כדרך אומרו (משלי יח כג)

פג"ב

3 תחנונים ידבר רש. כי שיבקש ממקור הרחמים. ג' זמן התפלה, כדרך אומרו (תהלים סט יד) ואני תפלתי לך ה' עת רצון. ד' שתהיה תפלתו מפורשת ולא תהיה סובלת פירוש בלתי הגון, וכמעשה שהובא במדרש (אסתר ו כז) כההוא גוי וישראל וכו' וילדה בהמתו של גוי ואנס ישראל להרכיבו על כתפו וכו', עד כאן:

10 והוא מה שנחננו משה במאמרו כאן ואתחנן לשון תחנונים, זה כנגד תנאי ראשון. אל ה' שבקש ממקור הרחמים, זה כנגד תנאי שני. בעת היא פירוש בעת הידועה לקבלת תפלה שהיא עת רצון, כי מי יודע עת הרצון כמשה, ואפשר שזה היה בעת אשר אמר לו ה' (לעיל ב כד) החל רש, ארץ סיחון ועוג, וזה מכון לדברי רבותינו ז"ל שאמרו לאחר שכבש ארץ סיחון ועוג וכו', זה כנגד תנאי שלישי. לאמר, פירוש פירש אמריו כמצטרך שלא יסבלו דבריו דבר בלתי הגון, זה כנגד תנאי רביעי:

א. איתא שם במדרש אסתר רבה (פרשה ז ד"ה פתשנ הכתב), אחר היה מהלך כדרך ומרוחק הדרך נתיגע ונתקלקל קרטולי רגליו, אמר הלואי שהיה לי חמור, עבר עליו איש אחד מרומיים שעתה ילדה לו חמרתו עיר אחר, ואמר לו קח והרכב עליך עיר זה, אמר הרי תפלתי נשמעת, אבל אנכי לא שאלתי כהוגן, כלומר לא פירשתי דברי אם ארכוב אני על החמור או להרכיבה עלי, עיי"ש.

6 ד. גיאני / אלוהי אלהי ה' . ואהבת. אמר בתוספת וא"ו, לומר מלבד מצות שמע ישראל שהוא קבלת עול מלכות שמים היא מצות אהבת ה': עור ירצה להעיר להקודם לאהבה, על דרך אומרו ז"ל (וה"ק ח"ג נג.) וכו' אין אדם משיג גדר האהבה עד שחקדים בו היראה. והוא אומרו ואהבת מלבד גדר היראה, ואמרו את ה' פירוש על ידי האהבה אדם מתדבק בה, והוא אומרו את ה' 10

עור ירצה שעל ידי אהבת ה' ישיג מדרגה זו שיהיה ה' מיוחד שמו עליו ביחוד, כדרך אומרו (בראשית כח יג) אלהי אברהם אלהי יצחק, ופירוש שכל אחד ראוי בפני עצמו שיתיחד שם אלהותו עליו, ותמצא שאברהם ביאר בו הכתוב שהיה אהוב דכתיב (ישעיה מא ח) זרע אברהם אוהבי, וכמו כן רמז הכתוב כאן שכל שאהוב ה' יקרא ה' אלוהו ביחוד, ותיבת ה' נמשכת לפניה ולאחריה: 20

עור ירצה לעורר לב איש ישראל לאהבת ה', על דרך אומרו ז"ל (שחר טוב כב יט) כפסוק יושב תהלות ישראל (תהלים כב ד) שלא בחר ה' מכל התהלות זולת כו' כשהללוהו, ואמרו לפניו כרוך ה' אלהי ישראל, או ישב על כסא מלכות עולם, והוא אומרו ואהבת את ה', לטעם זה שלא בחר להיות אלא אלהיך, ובהעיר האדם לבו לפרטים כאילו תתנתק נפשו ותתר ממקומה כו' בהתעוררות נפלא ורם באהבת הנאהב יתעלה רום תפארת כבודו:

5 לאה אירן בת טאוס ז"ל
א. גיאני - ש"ס י קרא -

1. ד. שמע ישראל ה' אלהינו וגו'. טעם כפל ה' כי פעמים ולא הספיק לומר על זה הדרך ה' אלהינו אחד, נתכוון לשתי הדרגות שיש לה', הא' שהוא אלהינו והב' שהוא אחד:

5 והכוונה בזה כי אנו מקבלין אלהותו יתברך עלינו למה שממנו, הגם שאילו היה כמציאות שהיו אלהות הרבה אין אנו בוחרים אלא בשם זה הוי"ה הוא אלהינו, ובזה נכלל כמה פרטים א' אהבת הטוב, אהבת המועיל, אהבת הערב, ועוד לו שהוא אחד ואין זולתו אלוה בעולם, וטעם זה גם כן יספיק להתחייב להשתעבד לו ולמצותיו, הגם שהיה כמציאות שלא היו הטעמים שמצדם בחרנוהו לאלוה:

15 נמצאנו אומרים שבאחד משני הטעמים יספיק להשתעבד למאמרו ולמצותיו, אשר על כן אמר ה' אלהינו ה' אחד, בכ' חלוקות שכל אחד כדאי לעצמו, ואם היה אומר הכתוב ה' אלהינו אחד, היה נשמע כי מה שהם מקבלין אלהותו עליהם הוא להיותו אחד, ואין עוד מלבדו, יתחייב העבד לעבוד את רבו ואין מנוס ממנו לרצונו ושלא לרצונו, ולא כן אנו עם אלהינו שאנו חפצים באלהותו אהבת הטוב כמה שהוא טוב נוסף על היותו אחד ומיוחד:

פג"ב

3 והנה שלשה דברים אלו הם כללות חשק האדם וחפצו בעולם, החיים, והמוזנות, והבנים, והחסר אחד מהנה בר מינן יקרא מת, ושלשתם אינם תלויים להשיגם באמצעות עבודת ה' ואהבתו, וזה יסובב ההרחקה מאוהבי ה' ומה גם בהתקבץ להאוהב שנים מהם חוסר הבנים והעוני יתחמץ לבבו בקרכו, והגם שיתחזק עם לבבו, לבבו לא ישמע לו, כי המורגש אליו ירחיקנו משמוע לאהוב:

10 לזה בא דבר ה' וצוה לו על הדבר הזה שיעריך אהבת ה' בלבו בשלשה דברים, הגם שיטלם ממנו, כנגד הבנים אמר בכל לבבך, על דרך אומרו (בראשית כב ב) את בןך וגו' אשר אהבת וגו', והאהבה כזו היא אהבה הממלאת לב אדם וחשקו, וכנגד חיי אמו ובכל נפשך, וכנגד מזוני אמר ובכל מאורך, שיעריך כדעתו שלשתם יחד בה', כי הוא טוב לישראל מעשרה בנים, ושלחן גבוה עליון הוא מאוד כמאמר התנא (אבות פ"ו מ"ה) ששולחן גדול משולחנם, והחיים ממנו תוצאות חיים, ואף כי אחרי מות הצדיק יקרא חי, כאומרו (ש"כ כג כ) ובניהו בן יהוידע בן איש חי, הרי שאפילו אחר מיתה יקרא חי (ברכות יח:):

15 ואהבת הערב מתיבת ה', ואהבת המועיל רמזה באומרו אלוהיך, על דרך אומרו (תהלים כב ד) יושב תהלות, כמו שכתבנו בסמוך, ובזה נכלל גם כן אהבת המועיל, כי בזה הרווחנו עולם ומלואו כמאמרו שלמה (קהלת יב יג) כי זה כל האדם, כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה (שבת ל:):

8 ד. גיאני ג"ל אכ"ר ז"ל
בכל לבבך ובכל וגו'. רבותינו ז"ל אמרו בזה מה שאמרו (ספרי), יעוין שם דבריהם, ונראה שנתכוון ה' במאמר זה להסיר טינא"ל מלב אוהביו, והוא שאמרו רבותינו ז"ל (מ"ק כח.) בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא, עד כאן:

פג"ב

11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

אמר על זה הדרך כי בא הכתוב לשער שיעור האהבה שמחויב כל איש ישראל לאהוב הכורא, ואמר שהוא בשיעור ההרגש אשר יבא בלב האדם כעת אשר תשיג יד לשלשה דברים כאחד, כמו שתאמר אדם שהיה חשוך בנים ועני ונטה למות, ובא נביא בדבר ה' ובשרו כי יקום מחוליו, גם אמר אליו הנה אשתך הרה ויולדת בן, וכי ריחך גדול נודמן לו להעשיר בהם, אדם כזה מה מאוד יפליא אהבת הארון באין שיעור, ותהיה האהבה מורגשת בלבו בחשק מופלא על אשר הטיב עמו, כמה מעלות טובות:

כמו כן יצו ה' על כל איש ישראל עשות באהבתו תמיד, והוא אומרו ואהבת את ה' וגו' בכל לבבך פירוש כאילו נתן לך מחסורך בכל לבבך שהם הבנים, ודקדק לומר בכל, להעיר דמיון המשל שהוא חסר מהבנים ויתנם ה' לו, וכמו כן ובכל נפשך, שנתן לך נפשך אחר הגיעך לשערי מות, וכלל מאורך כאילו נתן לך כל ממונך שאתה חפץ, ואמר כל להעיר דמיון המשל: והנה המשכיל בענין חשק ה' כל זה דבר קל הוא בערך מה שהנפש חושקת בכורא, והמשלתי דבר זה לאדם גדול ומופלא בנכסים, שרצה ללכת למקום רחוק, לצד סכנת מקום שהיה בו, ואסף כל נכסיו בקניית מרגלית גדולה באלף אלפי דינרי זהב, ושם לדרך פעמיו לעיר רחוקה, אשר

עוד נתכוון הכתוב לשלשה הדרגות, שהם כוללות גדרי האהבה, האחד כנגד ההרגש הוא חמדת הלב, ואחד כנגד הצורך שהוא מזון המחיה את האדם, ואחד בגדר השיעור עד כמה צריך לצאת ידי חובת האהבה:

כנגד גדר ההרגש אמר בכל לבבך, הנה הגם שיתאוה האדם לאכול או להון לא יהיה כל כך עוצם הערבות, הגם שהנפש חפיצה לאכול יכול אדם למשול ברוחו למנוע עצמו מהדבר בנקל, מה שאין כן כשנכנס בלבו חמדת הלב ויתאוה לאשה יפה, ומה גם כי יתרבה חשקה בלבבו יפול בו ההרגש עד שאינו יכול למשול ברוחו להטות לבו, ויכוף אותו לעשות מה שאין רצונו עשות, צא ולמד כמה נתעצם יוסף הצדיק לכוף חמדת הלב במעשה אשת פוטיפר, ושכרו יגיד לו:

וכנגד גדר זה אמר הקדוש ברוך הוא ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, שישתדל להכניס אהבת ה' בלבבו, וילהיב באהבתו עד גדר שישגי הרגש בלבו, ככל שיעור שיכול הלב להרגיש בו, לזה דקדק לומר בכל, לפי שהלב יחמוד בכל אשה, וביותר בנאה, וביותר בכלילת יופי, וביותר כמי שאין למעלה ממנו:

שם נכון לכו בטוח בממונו והונו, וקודם שהגיע לעיר אשר פנה בדעתו ללכת שמה כלתה צידתו ואין דינו בכיסו, והיה מסתפק בדלות ובעוני גדול ושפלות רב כי אפס כסף, והנה זה האיש הגם שהוא מתהלך בדוחק וצער, עם כל זה לבו שמח וכליותיו עליצים, כי רב אונו והונו ויצא ממקום המסתכן, ובא יבא ברנה נושא האבן גדולה יקרת הערך:

כן הדבר הזה, אדם שזכה בדביקותו יחברך ואהבתו, ובו קבץ כל ממונו והונו ויבו בעיניו קנות דבר בעולם הזה, לצד סכנת המקום נוסף על מיעוט שווי ולקח לו ה' לאלהים, אין לך קנייה בעולם כקניין זה למעלה למעלה מהאבן יקרה שבמשל, כי מי ידמה לו, ומי ישוה לו, ואדם כזה לו יהיה שיהיה דחוק ומצטער בימים מועטים אלה לו בעולם הזה, נכון לבו בטוח בה' אור עולם, וישמח לבו ויגל כבודו, ובהגיעו למחוז חפצו שהוא עולם הקיים

והבטוח הנה שכרו אתו, ומעתה חיבת הקודש הוא היוצר ודביקותו בו הלא הוא בניו וחיינו וממונו ביהר שאת:

והיית הכתוב שתהיה הרגשת הלב באהבתו יתברך בגדר הגדול שאין למעלה ממנו, ודבר זה הוא דבר שהטועמו ידע מהותו וערכו לו טעימתו אין שיעור לה, ולפי שגדר זה מציאותו הוא על ידי התעוררות כדרך אומרים (במכיר י כ) עין רואה ולב חומד, אבל זולת זה לא יתעורר הלב מעצמו לחמוד, לזה העיר ה' במאמר ב' בגדר הצורך ואמר ובכל נפשך, שהם דברים שהנפש צריכה להם כגון אכילה ושתיה וכדומה, שהאדם מתעורר מעצמו להם בלא אמצעות דבר, כמו כן תהיה אהבת ה', והוא אומרו בכל נפשך שמטבעו תהיה אהבת ה' כמאכל ומשקה:

והנה שני הדרגות אלו ישנם בגדר המצטער והמתגדר, שהמאכל אחרי אוכלו ואחרי שחו יחדל ממנו החפץ בו, וכמו כן תאות לבו אחר גמר מעשה דרך גבר בעלמה (משלי ל ט) ישתנה הדבר אצלו עד אחר זמן, לזה בא דבר ה' בהדרגה ג' בגדר השיעור, ואמר ובכל מאורך פירוש בכל ממון שאתה חפץ בו, וכשם שהממון אמר הכתוב (קהלת ה ט) אוהב כסף לא ישבע כסף, כי כשאדם מגיע לקנות קנין עצום אז יתעצם חפצו לחפץ בהונו הוונות והולכת תאותו וגדלה, וכמו כן יצו ה' באהבתו שלא תשתער ותוגבל, וכשיגיע גדר אחד תגדל בו האהבה לגדר עליון מזה, ולדרך זה שיעור אומרו מאורך, לא מה שקנה, אלא שחפץ לקנות:

והיו הדברים וגו'. לפי מה שפירשתי בפסוק ואהבת את ה', ירצה לומר כי ישים הדברים האמורים רטייה על לבו בראות אחת משלש אלה, כי יראה חסרון הלחם לאיש צדיק, או חסרון החיים, או חסרון הבנים, ידע כי אין הדבר לצד חסרון ההישג מה שהשיג זולתו, אלא שדברים אלו חשובים כאין נגדו:

עוד ירצה ללמד בני ישראל דרך שיתקבלו הדברים אצלם לאהוב ה', כי האהבה אינה מעשה שיכריח האדם רצונו לעשות מצות המלך, אלא הוא דבר שחלוי בלב, וכל שהלב לא ירגיש דבר שיפעיל בו החשק אינו אוהב, הגם שיכריחונו בכל מין הכרח:

לזה באה העצה מאל יועץ ואמר והיו הדברים האלה וגו' על לבבך, פירוש כשיחמיד שימת הדברים על לבו יולד בלבו חשק תאוה הרוחנית, וירוף לבו לאהבת ה' בכל אשר ציוהו:

והדבר זה אנחנו יתמי דיתמי אנו מרגישים כי רבה תאוה בלבנו, וחשק אלהי עולם, יותר מכל הון עולם וכבוד מלכות, וכל ערב נרגש לנמכרה ונמס בערך חלק המועט המושג מהרגש היות הדברים על לבנו, אשרינו מה טוב חלקנו, וכבר העירותי בדברים אלו בכמה מקומות:

וכזה יחיישב גם כן מה שהיה קשה בו אם אתה אומר מה שקנית אם כן אין מצוה זו שוה בכל, שהרי אדם עני אין בו מצוה זו, גם באנשי ממון לא תהיה להם המצוה בהשוואה, מה שאין כן במצות לבבך ונפשך שהכל שוים בו, ולפי דרכנו יבא על נכון:

חיים כלכם היום. נמשכת למעלה ולמטה, נמשכת למעלה, על זה הדרך אלהיכם חיים כי ה' נקרא אלהים חיים (להלן ה ג), ונמשכת למטה גם כן חיים כולכם:

והכוונה בשיעור הדיבור על זה הדרך להעיר שהחיים נמשכים להם ממקור החיים, והכוונה בזה שזולת זה לא יקרא חיים, הגם שיתנועע ויאכל וכי שהרשעים בחייהם קרוים מתים (כרבות יח): לצד שמקורם מקור המיתה, וזה הוא החידוש שמחדש להם משה במאמר זה שמודיעם שהם חיים ממקור החיים:

ושיעור כוונת דברי משה הוא בשני דרכים. א', הוא על זה הדרך מצד שאתם דבקים בה' אלהיכם חיים אתם חיים כמו שכתבנו בסמוך, ב', על זה הדרך טעם שזכותם להדבק בה' אלהיכם לפי שאתם חיים פירוש צדיקים שנשמרתם ממוטעי הרשע שהם בחינת המות, ובחירת בחיים, ולשניהם נתכרין הכתוב:

צדיק כפי

צדיק כפי